

Desmilitaritzar l'educació

Via essencial per aconseguir un món més pacífic

Ainhoa RUIZ BENEDICTO

N. 16 · març 2018

ISSN: 2014-2765

Ens trobem davant d'un augment de la militarització mundial per part de les polítiques estatals: despesa militar, comerç d'armes, represa del servei militar obligatori, pressupost a la R+D militar, militarització de fronteres i procés de securització de problemàtiques socials, que passen a ser tractades com a amenaces per la seguretat de l'Estat. En aquest context global, l'Estat Espanyol reprèn el projecte per introduir l'assignatura de "Cultura de Defensa" a les escoles, i els espais i fires que ofereixen sortides laborals i educatives als joves a Catalunya continuen mantenint la presència de l'exèrcit.

La militarització es justifica com una qüestió de seguretat pel terrorisme transnacional principalment. Amb un rècord mundial de més de 65 milions de persones desplaçades de casa seva, el militarisme ha demostrat no ser capaç de resoldre els problemes de seguretat globals. En lloc d'avançar en polítiques de cooperació i seguretat humana, el militarisme -com li és propi- envaeix tots els sectors socials.

Mentrestant, mocions històriques com la 55/XI aprovades al Parlament per la Desmilitarització de Catalunya continuen sense fer-se efectives.

Context

La militarització mundial ha augmentat els últims anys: el 2016 la despesa militar arriba als 1,6 bilions de dòlars, el comerç d'armes puja després de 5 anys de davallades, el servei militar torna a Suècia i està sobre la taula a França i Alemanya. L'estat d'emergència permanent a França porta l'exèrcit al carrer, fet que comporta una militarització urbana i social. La Unió Europea (UE) aprova el 2017, per primera vegada, destinar recursos públics a l'R+D exclusivament militar amb un fons inicial de 25 milions d'euros. Les fronteres s'endureixen i es militaritzen davant l'arribada de refugiats i refugiades.

El projecte educatiu i tots els espais relacionats es veuen envaïts d'aquest militarisme d'una manera cada vegada més alarmant. El 2015, [els ministeris de Defensa i Educació signen un conveni](#) perquè els

alumnes de primària i secundària es familiaritzin amb el paper de les Forces Armades i els conceptes de seguretat i defensa, que inclou també formació per a docents. Temes que, per altra banda, ja estaven presents a l'assignatura d'educació per la ciutadania, entre d'altres, i que el canvi de govern a l'estat espanyol va retirar.

La ministra de Defensa María Dolores de Cospedal, reactiva el conveni tres anys després. L'assignatura "Cultura de Defensa" pretén ressaltar el paper de les Forces Armades com a persones que arriben a les seves vides per la protecció dels serveis bàsics a altres països, i introdueix la rellevància social de la Corona, atribuïnt a tots dos un paper de cohesió social interna i nacional. La mesura ha de ser implementada per les comunitats autònomes i es justifica per la importància que té avançar en estudis de seguretat i defensa

mitjançant una comunitat educativa activa en aquests temes.

Però aquest no és l'únic front obert de la comunitat educativa en matèria de militarisme; enguany l'exèrcit torna al Saló de l'Ensenyament de Barcelona, al Saló d'Esport i Turisme de Muntanya i la Fira de Formació Professional de Lleida, i a l'Espai de l'Estudiant de Valls. Això, tot i el rebuig de gran part de sindicats educatius, associacions veïnals i diverses organitzacions en defensa de la pau, la cooperació i els drets humans, i malgrat la [Moció 55/XI aprovada el juliol del 2016 per la Desmilitarització de Catalunya](#).

La campanya

La campanya Desmilitaritzem l'Educació porta des del 2008 analitzant i actuant sobre aquesta introducció del militarisme als espais educatius; amb l'objectiu que no puguin accedir cossos armats a les aules i protestant contra la presència de l'exèrcit a espais i fires que ofereixen sortides laborals i educatives als joves a Catalunya. La campanya dona suport alhora a que la comunitat educativa impulsi activament els valors de la cooperació, la protecció dels drets humans, i la cultura de pau.

Mocions històriques com la 55/XI aprovades al Parlament per la Desmilitarització de Catalunya continuen sense fer-se efectives

Des del seus inicis Desmilitaritzem l'Educació s'ha anat ampliant i fent cada vegada més plural, s'hi han sumat més de 100 entitats i sindicats arreu del territori català amb un objectiu comú: "Cap exèrcit a cap espai educatiu". El ressò mediàtic de la campanya ha estat cada any major i aquest impuls antimilitarista va culminar en l'aprovació d'una moció al Parlament presentada el juliol del 2016 per la Desmilitarització de Catalunya, que instava al govern a executar diversos punts, entre ells un relacionat amb l'àmbit educatiu:

e) Evitar la presència de l'exèrcit en qualsevol centre educatiu i de formació i evitar també que sigui present a espais educatius i promocionals com el Saló de l'Ensenyament o el Saló de la Infància, a Barcelona; el Saló d'Esport i Turisme de Muntanya o la Fira de Formació Professional, a

Lleida; l'ExpoJove, de Girona, o l'Espai de l'Estudiant, de Valls.

[L'aprovació de la moció 55/XI va ser celebrada per centenars de sindicats i entitats del món de la pau](#), i va suposar un pas històric pel moviment antimilitarista i en favor de la cultura de pau. L'aplicació efectiva de la moció però, no ha estat la desitjada. El 2017, un any després de l'aprovació, l'exèrcit torna a tenir presència a tots els espais educatius esmentats, no sense un fort rebuig per part de les entitats membres de la campanya Desmilitaritzem l'Educació.

La campanya ha desplegat a Catalunya accions de protesta, que s'han estès fins a territori valencià, on s'ha creat un altre grup de Desmilitaritzem l'Educació el 2017, amb més de 50 entitats adherides i que es [van mobilitzar contra la presència de l'exèrcit a l'Expojove de València](#).

A més de la moció 55/XI diversos municipis han presentat mocions amb un contingut similar, de caràcter antimilitarista; a Alcover, el 4 de març del 2016, per tal de treure l'exèrcit de l'Espai de l'Estudiant; a Barcelona, el 26 de febrer de 2016 en rebuig a la presència de l'exèrcit al Saló de l'Ensenyament; a Celrà, el 8 de novembre de 2016, per recuperar solars en desús del ministeri de Defensa per ús civil, entre d'altres; a L'Hospitalet de Llobregat, el 20 de desembre de 2016, en favor de la cultura de pau i el desarmament; a Valls, el 27 de febrer de 2017, en suport a la moció 55/XI; a Vic, l'1 de març de 2017, per declarar el municipi compromès amb la cultura de pau i la desmilitarització.

Malgrat tot, enguany es tornarà a repetir la mateixa situació, l'exèrcit tornarà a tots els espais i fires educatives de Catalunya, amb l'excepció de Girona. Ajuntament i Fira de Girona han denegat la petició d'expositor de l'exèrcit per les properes tres edicions, ja que l'any passat van incomplir el codi ètic que indica que no es poden exhibir símbols ni elements bèl·lics al saló de l'ensenyament.

Fa pocs dies la campanya va demanar als partits que van votar a favor de la moció 55/XI (Junts per Catalunya, Esquerra Republicana, Catalunya en Comú Podem i la CUP) que es reafirmessin en el seu compromís, i que la fessin efectiva en el termini de sis mesos, és a dir, pel setembre de 2018. Tots es van refermar però resta per veure si aquesta vegada hi haurà una aplicació política més efectiva de la moció.

Anàlisi

Davant aquesta polèmica els militars han alçat la veu justificant que l'exèrcit és una sortida laboral com

qualsevol altra i que molts joves estan interessats a entrar en l'exèrcit. Aquestes afirmacions formen part de l'interès de les Forces Armades per millorar la seva imatge de cara a la societat i pretenen diluir i normalitzar un debat que sobrepassa la polèmica de la seva presència en els espais educatius, en què entraria el paper de la guerra, de la violència i de l'ús de la força en la nostra societat.

El missatge de la presència de les Forces Armades en un context educatiu és el de normalitzar la guerra en l'escenari global com una eina de política exterior, que res té a veure amb els valors educatius que la nostra societat diu defensar. Probablement no considerariem com a valor educatiu que l'ús de la força i la victòria a través d'ella proporcionin el veritable poder de la raó. El militarisme necessita la construcció del seu propi relat basat en la mitologia bel·licista, on és comú atribuir qualitats que la societat considera admirables i que el militarisme acapara com a pròpies, dotant-les de la seva càrrega simbòlica i que tenen un impacte considerable en la nostra concepció del món.

Com a mínim podem afirmar que preparar-se per exercir la violència, encara que aquesta a vegades sigui revestida de legalitat sota el paraigua de «guerres justes», no és una sortida professional com qualsevol

Preparar-se per exercir la violència no és una sortida professional com qualsevol altra

altra. Es tracta d'emprar la força laboral dels joves per a l'ús de la coerció mitjançant l'ús de les armes, el que també significa l'acceptació dels valors militars i del relat bel·licista, assumint pel camí la possible aniquilació de l'altre o d'un mateix.

Des de Desmilitaritzem l'Educació s'insisteix, una vegada rere l'altra, que l'exèrcit no és una sortida professional més, i que el que fa en el Saló de l'Ensenyament és pur reclutament, en un context, a més, de baixes opcions professionals per als joves.

La introducció de l'assignatura de "Cultura de Defensa" que pretén implicar la comunitat educativa en els conceptes de seguretat i defensa oblida, o obvia intencionadament, que per avançar en qualsevol tipus d'estudi cal poder mantenir un pensament crític a les aules, i garantir que s'obrin espais per qüestionar els models actuals, en tots els àmbits, i en aquest cas el militarista.

Cal un profund exercici de reflexió: actualment destinem milions de recursos a la gestió i exercici de la guerra, la violència i l'assassinat de l'altre, per després ser incapaços de preparar-nos per assumir les seves conseqüències- com demostra la terrible crisi dels refugiats, essent el símbol més terrible de cap a on ens porta l'ús de la força armada i el seu impacte global. On es destinen els recursos, diu molt de la implementació del militarisme a les polítiques dels nostres governs. A tall d'exemple: la campanya GCOMS (Global Campaign On Military Expenditure) reivindica destinar la despesa militar a pressupostos socials, es fa ressò d'un [article de la revista Time](#) on s'exposa un estudi de la Universitat de Massachusetts de 2009, que compara els llocs de treball que es poden generar per 1.000 milions de dòlars dedicats a despesa militar als EUA: 11.600 llocs de treball al sector militar front a 29.100 al sector educatiu.

El paper dels exèrcits al món requereix un debat social, així com les polítiques actuals de seguretat i defensa, que actualment estan basades en el secretisme d'Estat, la securitització, el benefici de la indústria armamentística, en la construcció d'enemics, interns i externs, i en la cultura de l'enfrontament.

El camí es presenta llarg però cada vegada és més necessari. Desmilitaritzem l'Educació comença on la construcció d'alternatives es fa més possible: en el món educatiu. Un canvi de paradigma és ara més necessari que mai.

Recomanacions

- La Generalitat i els diversos ajuntaments que han presentat mocions per a la desmilitarització, han de refermar-se i fer efectiva la moció 55/XI per la Desmilitarització de Catalunya, per tal d'avançar efectivament cap a una Catalunya que aposti pel pacifisme i la seguretat humana com mitjà de resolució de molts dels problemes que presenta el món.

- Les administracions que han aprovat mocions en aquest sentit no només han de fer-les efectives, sinó que han de continuar treballant per executar propostes que puguin contribuir a desmilitaritzar el món: no permetre indústria d'armament als seus territoris, rebutjar la despesa militar, les bases militars, la inversió en R+D militar i el comerç d'armes, entre d'altres.

- El Congrés dels Diputats de l'Estat espanyol ha d'aprovar mocions en el mateix sentit que la 55/XI per tal de mostrar el seu compromís per un món més pacífic i menys militaritzat.

- L'Estat espanyol és un dels cinc principals comerciants d'armes de la UE i un compromís amb un

món més pacífic hauria d'incloure aturar les exportacions d'armament.

- Si el Saló de l'Ensenyament a Barcelona, el Saló d'Esport i Turisme de Muntanya i la Fira de Formació Professional a Lleida i l'Espai de l'Estudiant de Valls volen demostrar el seu compromís amb la desmilitarització i la cultura de pau han de vetllar pel compliment de la resolució 55/XI, rebutjar la presència d'exèrcits als seus espais, i potenciar i impulsar projectes de cultura de pau.

- Les comunitats educatives són part cabdal en el procés de creació de pensament crític. Per això és important que demostrin el rebuig cap a la militarització dels espais educatius i del currículum escolar i que, alhora, hi hagi una aposta per aprofundir en la construcció de cultura de pau, de cooperació, de drets humans, de la història de la noviolència, del diàleg, la resolució i gestió de conflictes i de comprensió de l'altre.

- L'Estat Espanyol hauria de fer marxa enrere en la seva decisió d'incloure l'assignatura "Cultura de Defensa" en el currículum escolar, ja que suposa una militarització de l'educació que va en detriment dels valors de la pau. Les polítiques educatives han d'introduir i aprofundir en conceptes com la seguretat humana, l'antimilitarisme, el pacifisme, l'objecció de consciència, la resistència noviolenta i els drets humans.

- Les institucions han de vetllar per avançar cap a un món cada vegada més pacífic, on es rebutgi el militarisme, el comerç d'armes, i la despesa militar com resolució als problemes de seguretat globals i aportar clarament per la seguretat humana, la reducció de la despesa militar, l'acollida de les persones refugiades i l'aplicació efectiva dels drets humans.

- La societat civil catalana té tot un recorregut històric de pacifisme i antimilitarisme. Tot i els grans reptes globals de seguretat, el terrorisme transnacional i els conflictes actuals, cal no defallir en el compromís antimilitarista com a aposta transformadora de la societat i del món. Per això cal, per una banda, continuar mobilitzant-se per manifestar rebuig a tots els espais on el militarisme pugui estar present, i per l'altra, pressionar les administracions perquè aprovin mocions en aquest sentit.

- Que els partits polítics avancin en els seus programes polítics cap a la cultura de pau i la desmilitarització efectiva en l'educació i en les polítiques de seguretat, assessorant-se amb totes les entitats i organismes que tenen experiència en la construcció i foment de la pau.

- Aquest compromís programàtic ha d'incloure, com a mínim, propostes com la moció 55/XI i la seva

execució efectiva, i han d'anar més enllà en la desmilitarització del món.

PER SABER-NE MÉS:

[Pagina del SIPRI sobre Despesa Militar Mundial](#)
[Campanya Desmilitaritzem l'Educació](#)
[Campanya Global sobre Despesa Militar](#)

SOBRE L'AUTORA:

AINHOA RUIZ BENEDICTO Doctoranda a la Universitat Jaume I en militarització de fronteres, especialitzada en estudis de Màster en gestió de conflictes armats. És investigadora del Centre Delàs d'Estudis per la Pau des de 2014 en temes de comerç d'armes a països en conflicte, securització global i militarisme. Ha treballat a Colòmbia en resolució de conflictes armats amb joves organitzats en grups violents. És membre de la campanya Desmilitaritzem l'Educació des de 2014.

RENUNCIA DE RESPONSABILITAT:

Les opinions expressades en aquesta publicació no reflecteixen necessàriament les de l'ICIP.

INSTITUT CATALÀ INTERNACIONAL PER LA PAU

L'Institut Català Internacional per la Pau (ICIP) és una institució pública, però independent, que té com a principal objectiu promoure una cultura de pau i facilitar la resolució pacífica i la transformació de conflictes. L'activitat de l'ICIP s'articula al voltant de quatre programes d'actuació transversals i de cadascun d'aquests programes se'n deriva l'organització de seminaris i jornades, publicacions, la creació d'exposicions i materials audiovisuals, i diferents iniciatives de sensibilització i foment de la cultura de pau. Els quatre programes són:

- Construcció de pau i articulació de la convivència després de la violència
- Violències fora de contextos bèl·lics
- Pau i seguretat en les polítiques públiques
- Empreses, conflictes i drets humans

Amb la investigació com un dels seus punts clau, l'ICIP té un interès especial en fomentar la recerca original que aportï nous resultats, no només en el camp teòric sinó també en l'aplicació pràctica de solucions. És en aquest context on s'emmarca la publicació de la sèrie de *Policy Papers* de l'ICIP.

www.icip.cat / icip@gencat.cat